

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 20.

У Новом Саду, 30. децембра 1910.

Год. III.

САДРЖАЈ: Клеветање учитељства. — Коедукација. — Постанак „Шк. Уредбе“, од 1872. год. — Ново стање срп. основних школа и учитеља у турској царевини. — Педагошки преглед: Турске школе. — Школа и настава: Почетак школ. године у равним државама. — Бирократизам и шематизам у школ. животу. — Учитељство: Повишица плате будимпештанским учитељима. — Из школске самоуправе: Седница Школ. Савета. — Из праксе: Поговор уз моје мађарске Читанке, од Ђ. Терзиног — Белешке. — Позив на претплату. — Нове књиге.

Клеветање учитељства.

Учитељство је већ давно на чисто етим, да има индивидуа које би га попиле у кашници воде само да могу. У свесним редовима нашег друштва, па био то сељак или господин, схваћа се рад и положај учитељски правилно, но онима који би хтели на силу бога да се својом уочношћу и опекурношћу протурају у овоме друштву, није нико светао ни поштен, а највећма им је кост у грлу учитељство. Учитељство је у таком положају да највише долази у додир са разним друштвеним редовима, те тако најчешће и најлази на такве индивидуе, које треба сузбијати да својом прљавштином не кваре друштво. Ко се уклони испред њих над тим ликују и експлоатишу то као пример, да на њих не сме нико, јер су они сила. Ко им се одупре тога клеветају и руже на све могуће начине. То данас раде и са целокупним учитељством у митрополији. Они полазе и даље и не само да грде и клеветају учитељство у опште, него почињу клеветати и поједине установе учитељске. Док су клеветали појединце и све нас заједно, дотле се нисмо освртали на њих; данас кад почињу клеветати и наше установе тешким знојем и трудом основане, дужност нам је да ту неограничену суровост ударимо по прстима.

Недавно при освећењу српског учитељског конвикта у Новом Саду, неимаше те индивидуе ни једну човечанску реч за тако значајно дело српских на-

родних учитеља, али имадоше у приправности примедба да у „Застави“ омаловаже вредност таког дела. Прошле године почеше насртати на новчани завод учитељски, на друштво „Натошевић“, а ових дана насрнуше на учитељску књижу „Натошевић“. Толико пакости у стању су показати људи крајње покварени. Нами је познато какав је то ортаклук који систематски напада на ову учитељску установу. Тај ортаклук покушао је да закуца на врата чак код министарства, не би ли својој прљавштини створио успеха, но како је оданде отишао окраћених рукава покушава сад, да у „Застави“ клевета учитељство и његове установе. Биће да тако лепо друштво и интимније везе вежу из прошлих неколико година, с тога се тако лако и еродише, но труд им је узалудан. Клевете падају на оне, који их на учитељске установе измишљавају. А да је то тако види се из самих клевета. „Застава“ клевета учитеље у Новом Саду, да „присиљавају школеку децу да морају куповати потребни прибор у учитељској књижари „Натошевић“, где је роба лошија него на другом месту“. А ко присиљава гимназисте и ученице више девојачке школе и ученике и ученице страних завода, да купују у учитељској књижари „Натошевић“? Ту се већ види у писању „Заставину“ једна ординарна клевета. Друга је исто така клевета о каквоћи саме робе у

књижари. Познато је сваком учитељу колико има непријатности при раду у школи, ако је потребан материјал лош. Ово бива већином тамо, где деца набављају прибор код неких људи, који при набавци робе гледе само нека на њој доста заслуже па била макаква, јер они и не знају како учитељ вади очи и једе свој век с таким прибором и још уз то у невештим дечјим рукама. Претпоставити после свега тога, да би учитељи сами себи стварали такве недотупности, те гонили децу да купују лошу робу, то је осим безочности још и глупо. Нећемо ни да доказујемо то, да један новчани завод, који стоји за леђима књижари, нема потребе да маневрира с лошом робом, јер је добар платина, а у вези с првим творницама које израђују школски прибор. И кад је то тако, појмљиво је да учитељска књижара „Натошевић“ може да добије и добру робу и под повољнијим условима, јер тако је данас свугде у трговачком свету, осим оних случајева, где тргују ти који у „Застави“ пишу оне нападаје на учитељску књижару „Натошевић“. Нејасно је само, кад им је роба у учитељској књижари лоша, како им нису лоши зајмови у учитељском новчаном заводу, кад имају својих завода где би могли „финије“ зајмове добијати и где нема оних, који су лакоми на велике тантијеме.

Тако је то било од увек: Ко је пакостан, па још уз то и глуп, тај натрчи на — фиргаз!

М.

Коедукација.

(Свршетак.)

И код Ебингхауза показале су 10 годишње девојчице ванредну заосталост према својим вршњацима, док су 14 годишње девојчице биле сасвим једнаке са својим вршњацима. Млађе ђаке Ебингхауз није проучавао, с тога у њега нема паралеле за ниже године.

Код Штерна налазе се још потврде које се подударају са Лобзиновим истраживањима. Код написаних 12 назива именовали су тачно објекте

дечац	од 9—11 год.	просечно	5·9
„	„ 11—13 „	„	5·4
девојчице	од 9—11 „	„	3·—
„	„ 11—13 „	„	5·8

Дакле, и овде се види велика заосталост девојчица у добу од 10 година и брз напредак у доцнијим годинама. До противних резултата до сад је дошао само Кершенштајнер. По његовим резултатима, не само да девојчице не стижу дечаке од 10—14 година, него је разлика све већа код оба пола што су старији. Но на Кершенштајнерова истраживања може се применити оно, што је речено и о Штерновим, т. ј. да се однесе на једностране душевне функције, ако се и не може утврдити, да графичка репродукција неког објекта захтева извесну моћ схватања, то ипак чисто одлучује нарочити дар ока, а више свега вештина руке. Према овим често техничким способностима, хтети закључити интелигенцију, изгледа у најмању руку врло пристрасно.

Но одвише често се опажа, да се техничка и општа душевна способност дијаметрално разилазе. Из тих разлога не може се Кершенштајнеровим подацима дати сувише велика важност, напротив остали истраживачи, иако и њихова истраживања треба још тачније да се испитају, ипак су у опште тачнијим путем пошли. За ово говори и теоретски исказ: заосталост 10 годишњих девојчица и нагли напредак њихов у следећим годинама, што Штерн истиче као најважнији резултат.

Штерн држи да је тој појави узрок у једној околности, који је истина физичке природе, али је, као што је већ давно познато, у вези са големим променама физичког живота, а то је пубертет. Да је пубертет период наглог напретка, познато је, али изненађује, са коликом се моћи тај напредак и на психичким функцијама појављује, које не стоје ни у каквом односу са сексуалним животом, као што је способност опажања, отпор према сугестији, спонтанетет знања. Да ти периоди јаког напретка, стоје у вези са пубертетом, доказује без сваке сумње доба кад наступају, а на-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

рочито разлика тог наступања код дечака и девојчица; док је то доба код мушких у раздобљу од 14—18 године, код женских, према њиховом ранијем полном сазревању, пада у доба између 10—15 године.

Нов би проналазак био, да периоду пубертета претходи нека друга фаза развића, која претежно има карактер прибирања снаге за наступајући преокрет, дакле неко више или мање доба потпуног смиривања, које би се могло звати епоха пре пубертета. То доба је код девојчица између 7 и 10 године и у пуној снази се налази, више него у дечака; бива да се код ових и не опажа; оно пада, према каснијем сазревању, у доба између 10—14 године.

Добни напредак душевне радне способности у епоси старости од 7—18 године, показује дисконитет, у којој се фазе брза напретка мењају са лаганим напретком (или правим мирним стањем.) Свака фаза обухвата више година.

Ови закључци одговарају потпуно општим погледима, који су нарочито последњих деценија постали предмет темељног испитивања, а то је периодичитет душевног живота. Држи се као да је утврђено, да се развиће психе не изводи равном мером, него неједнако (наизменично, таласасто), да постоји стална промена између делатности и мира, између прибирања снаге и малаксалости енергије. Према томе да има тих вибрација од неколико секунда, часова, дана и године, а уз ове да могу бити и периоди од више година.

Ова Штернова теорија има у себи доста вероватности. По њој би питање о коедукацији било већ сасвим решено. Остаје још питање, да ли се различност у психичком развоју стално тако јако испољава, као што се показало у покушајима, Ебингхаузовим и нарочито Штерновим. Ако је тако, то би заједничко васпитање било насиље према омладини, јер би се душевни напредак у једном периоду неприродно одуговлачио, а у другом вештачки подизао. Пошто нема упоредна материјала, за даље проучавање тог питања, то остаје као паралела само

искуство педагошке праксе. Ова не говори у опште за то, да се степени развића у оба пола стално тако знатно разликују, као што су констатовали поменути истраживачи. У пракси долазе најразличитије појаве. Има мешовитих разреда, у којима су на средњим ступњевима девојчице далеко измакле дечацима, а бива често да се на највишем ступњу констатује знатна предност у дечака. Један веома спреман, и оседео учитељ у паралелним разредима тврди, да је немогуће у најстаријем разреду девојчице тако унапредити као њихове вршњаке дечаке. Да се дође до исправних резултата мораће се још најбрижљивије, на што већем броју ђака чинити истраживања. Но при томе се не сме превидети питање, колико су се заједничким васпитањем у оба пола степени развића међусобно приближили. Више свега не сме се изгубити из вида један чинилац (који је у великој мери подесан да повољно утиче на душевни развој ђака) а то је: вредноћа, утакмица, која ће се заједничком наставом потстаћи. Но крај свег добра, не треба сметнути с ума да се у овоме може и претерати, тако да може бити душевне и наравствене штете.

Од овога је назора важнији један други који се у новије време јако истиче, то је васпитање. У Америци је скоро сасвим спроведено заједничко васпитање оба пола и као што се у јавности тврди, „нико више не мисли озбиљно, да децу дели по полу. Успех је све приговоре сузбио; јер се он састоји у ништа мањем него у благодатној моралној хигијени. Американски дечак и девојчица од шесте су године другови. Много пре него што дознају за полну разлику, склопила се међу њима веза човечанске солидарности. Они међусобно деле радости и бриге школског живота; уче се упознати своје јаке и слабе стране; уче се међусобно помагати и имати обзира једно према другом. Душа им прима подједнаку храну: У дневном саобраћају умањује девојчица своју бојажљивост, а дечко своје дивљаштво. На место тајне долази поверење, на место радозналости наступа самопознање природних разлика. Каква

би се необична морална постојаност дала човеку за живот, таким животом у детињству. Она га не штити од страсти, али га штити од безобразлука. Коедукација прогони можда највишу поезију занесеног љубавништва; али она прогони и дубоко самопонижење разурданости у коју пада просечно наша мушка омладина. Оно узима љубави нешто од њене мистике, али јој зато даје јасност и озбиљност. За тако отхрањеног човека, брак неће бити нека непозната величина. Свакојако, особине саме расе у Америци иду на руку коедукацији, али и њоме ће те особине бити унапређене и ојачане. С правом могу Американци бити поносни чистотом живота њихове омладине. Ни један отац не мора стрепити кад пусти своју кћер да иде у друштву с младим човеком.“

При читању овога човек добија утисак да су американке прилике приказане врло ружичасто, а наше сувише тамно. Ми према тим закључцима морамо бити обазриви, јер се они тичу американских прилика. Истина да од Американаца можемо што шта научити, па и у погледу васпитања; али се баш у томе морамо уздржљиво држати, јер се оне стране океана су врло лако наклонени, да занемаре интензивно проматрање (испитивање) у корист екстензивног. У Америци има испитивалаца који немају ни најмање квалификације за то,

и с тога бива, да често има и таквих података, чија вредност изгледа сумњива.

Уз то, у напред поменутих назорима васпитни утицај школе је сасвим прецењен. Писац сасвим заборавља, да су остали чиниоци, кућа, опхођење и др. већином много јачи од школе. Кад би васпитни утицај школе био тако знатан, као што по горњој тврдњи изгледа, то би се морао код нас, где је коедукација већином спроведена — и то из нужде не из начела —, дакле у мањим местима, бар нешто сличних добрих последица показати као у Америци, другим речима, наравствени назори у погледу оба пола на селу, морали би бити знатно виши него у великим варошима, а од овог једва да има што у ствари.

Па и кад би најповољније искуство у Америци приписивали поглавито школском васпитању, из тога још не би излазило, да се американке мере могу без ичега даљег применити на европске прилике. Свакојако би за то требало више покушаја.

Па ако би показали добре успехе, то се још увек не сме сметнути с ума пехолошка страна тога питања. Тек кад се та потпуно разјасни, могло би бити питање о коедукацији сасвим решено. Обичним причама није томе ништа поможено; одлучну реч има у томе наука.

По немачком.

Постанак „Школске Уредбе“ од 1872. год.

— Прилог раду српске омладине на просветном пољу. —

Реч пред стварање новог школског закона.

(Наставак.)

(Свршетак.)

§ 118. Стални учитељ, који је не својом очитом кривицом телесно и душевно ослабио, те тако за вршење свога звања трајно неспособан постао или 30. годину службовања или 60. годину живота постигао, може дати оставку на звање и поискати, да му се даје законита мировина, претпостављајући, да нема случаја који би условљавао, да се исти и отпусти из службе.

§. 122. Све срп. нар. школе у једној школској општини стоје под непосредним старањем и надзором местног школског одбора као местне управе.

§. 123. За местну управу и надзор биће у свакој школској општини местни школски одбор од најмање 5, а највише 9 чланова.

Чланове тог местног школског одбора бира местна црквено-школска општина преко

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

§. 119. Учитељ, који је постао стално неспособан за вршење свога звања или учитељ, који је навршио 30 год. службовања или 60 год. живота, може се и против своје воље ставити у мир; имаде пак, ако није својом очитом кривицом неспособан за звање постао, право на мировину, прописану нарочитим законом за учитељску мировину.

§. 120. У овом случају има окр. школ. управа на основу вештачких мњења нарочито лекарске сведоче извидети, да ли је учитељ неспособан да служи, за тим учитеља о томе известити, његов приговор саслушати и одлучу донети.

§. 121. При рачунању година службовања, урачунавају се и оне две године, које је исти учитељ служио као помоћник.

§. 122. Мировина у стање мира дошавшег учитеља почиње од времена, када је исти правољано стављен у мир.

§. 123. Учитељ губи право на мировину:

а.) Ако учини таки преступ, услед кога би као дејствителни учитељ морао бити лишен учитељскога звања. У томе случају има право извадити само свој улог.

б.) Кад опет ступи у учитељску службу.

Главна управа срб. нар. школа. израдиће у споразуму са учитељским зборовима правила за мировину учитеља на срб. народ. основној школи и поднеће га доидућем сабору на одобрење.

Та правила важе као саставни део овога школ. закона.

§. 124. За даље стручно изображање учитеља постоје течаји уз учитељску школу.

Течаји ти трају шест недеља дана. Главна управа срб. нар. школа упутиће у тај течај сваке године извештај број учитеља, којима буде нужно да се још боље извештају.

О овим течајима издаће главна управа срб. нар. школ. нарочите наредбе.

§. 125. У сваком школском срезу постоји у месту седишта срезног школског надзорника среска школска књижница. Окружни школски одбор властан је одредити припадајући принос појединих школских општина на оснивање и одржавање такве школске књижнице. Начин оснивања, одржавања и употребе такве среске школске књижнице одредиће главна школ. управа особитом наредбом.

§. 126. У свакој школској општини, која има четири или више учитеља чине учитељи

своје црквено-школске скупштине на 6 година и подноси имена њихова епархијској школској управи ради знања.

§. 124. Ако црквено-школска општина не би на позив епархијске школске управе избрала местни школски одбор за месец дана, онда ће га епархијска школска управа сама именовати између чланова црквено-школске општине и то само на годину дана.

Ако општина и после годину дана не би хтела да се упусти у избор местног школског одбора, онда ће га епархијска школска управа постављати сваке године, докле год то општина не буде сама чинила.

§. 125. У општинама, где је само један учитељ и један парох, ту су ови по себи чланови школског одбора.

У општинама пак, где је њих више, бира црквена скупштина између пароха једног, а између учитеља једног за члана местног школског одбора.

Осим ових лица има у местни школски одбор да уђу управитељи средњих школа и један од професора, кога професорско тело на то изабере.

§. 126. Местни школски одбор позван је:

а.) Да буди и одржава у општини љубав и ревност према народној школи, да походи редовно школу и да се уверава о спољном и унутрашњем стању јој, да подноси и даје потребне извештаје о својој школи, како општини, тако и свима школским управама, да заступа школу у свима правним одношајима њезиним, да рукује школским имањем, да присуствује при школским испитима и свечаностима.

б.) Извршује школски закон наредбе и одлуке виших школских управа. Спрема сва нужна за попуњавање учитељских места, ако су упражњена, пописује сву за школу способну децу, стара се, да се с почетком школске године у школу доведу, да је преко године уредно походе, решава о отпуштању деце из школе и за неуредно пиљање и подноси ту норму општини на одобрење:

в.) Местни школски одбор надзирава и пази, да учитељи врше све дужности свога звања по прописаној наредби, стара се, да настава у случају болести и препреке учитеља не трпи никакву уштрба; а ако не би могао томе по закону доскочити, дужан је то епархијској управи неотложно да јави, дужан

месни учитељски збор. Преседник тога месног учитељског збора је онај учитељ, кога су учитељи за школског управитеља међу собом изабрали, а перовође учитељи наизменце.

Месни школски збор држи редовно своје састанке сваких 14 дана а ванредно по сазиву свога председника им на захтевање трећине чланова.

Месни учитељски збор саветује се и доноси своје одлуке о свима унутрашњим одношајима своје месне школе.

Подробан делокруг месног учитељског збора означаће главна школска управа особитом наредбом.

§. 127. Сви стални учитељи једнога школскога среза сачињавају срески учитељски збор.

Помоћници истога школскога среза имају само саветујућа гласа на учитељском збору.

§. 128. Срез. учит. збор предузима по упутству главне школске управе и по својој увиђавности теоретичка и практичка вежбања за даље образовање својих чланова.

Срез. учит. збор даје главној школској управи своје мњење о учевном плану и увиђању нових и битних учевних средстава у народну школу и о важним наредбама, које се тичу унутрашњих одношаја српске народне школе.

Срески учит. збор бира себи слободно свога председника и заменика му, а записник воде по два члана му наизменце.

Он предузима избор изасланика на учитељски окруж. збор, већа о свима својим унутарњим стварима — о среској учитељској књијници и т. д.

§. 129. Срески учитељски збор скупљаће се редовно четир пута у години а ванредно на позив свога председника или кад то запште трећина чланова.

Подробнији делокруг срез. учитељ. збора означаће упутство глав. управе срб. нар. школа.

§. 130. Главна управа одредиће среском учит. збору годишњу припомоћ на подмиривање текућих трошкова.

§. 131. Сви учитељи једнога школскога округа сачињавају окружни учитељски збор.

Прави чланови окруж. учитељ. збора јесу: Сви прави чланови среских учит. зборова, учитељи учитељске школе,

§. 132. Чланови главне управе и окруж-

је потпомагати учитеља у свим целисходним тежњама његовим, старати се, да се учитељска плата уредно, потпуно и на време издаје.

г.) Местни школски одбор стара се у договору са учитељем по пропису главне управе о доброј дисциплини школске деце.

д.) Местни школски одбор може различите струке старања и надзора око школе поверити појединим члановима својим, тако материјалну или спољну струку школе једноме своме члану као школскоме старатељу, струку здравствену своме лекару и т. д. који извештавају школски одбор о своме раду и чине у хитним случајима у повереној им грани нужна расположења на своју одговорност, а у важнијим случајима заишту накнадно одобрење од школског одбора.

§. 127. Местни школски одбор одговоран је за своју радњу местној црквеној школској скупштини.

§. 128. Општина бира местног школског управитеља. Местни управитељ управља свима унутарњим одношајима срп. нар. школа, пази са осталим учитељима, да се школском уредбом прописана настава у означено време и у означеном опсегу предаје, да се у школи одржава добра дисциплина, и у то име држи са учитељима зборове, у којима се саветује о свим унутрашњим потребама своје школе по упутству главне управе срп. нар. школа.

§. 129. Епархијски школски одбор састоји се од 15 чланова и то од епархијског референта основних народних школа, 2 свештеника, 2 учитеља и 10 других световних чланова.

§. 130. Епархијског школског референта бира Сабор и подноси влади на потврђење; а остале чланове бира епархијска скупштина за време, на које је и сама изабрана. Чланови ти врше дужност бесплатно и примају изузимајући оне, који су у месту, дневнице од 3 фор. на дан за време свога службовања и накнаду подвоза из епархијског фонда.

§. 131. Сабор бира за Архидијезу једнога, за Бачку и Будимску дијезу једнога, за Вршачку и Темишварску једнога, за Пачрачку и Г. Карловачку дијезу једнога епархијског-школског референта.

§. 132. Плата је епархијском школском референту 1200 фор. годишње, 200 фор. у име стана, даље 300 фор. а. вр. у име путног трошка, петогодишња повишица од 100

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

пот школског одбора присуствују окружном учитељском збору са саветујућим гласом.

§. 133. Главна школ. управа шаље свакад окруж. учитељски збор два своја заступника.

§. 134. Окружни учит. збор већа у опште о средствима унапређења српских народних школа, о жељама и предлозима, које у име своје подноси глав. управи срб. нар. школа.

Предузимаће и слушати предавање о унапред истакнутим темама, саслушаваће и чиниће примедбе на извештај главне школ. управе о стању срб. нар. школа, који исти подноси срб. народ. сабору.

§. 135. Окружни учитељски збор састаје се редовно једанпут у години, ванредно на позив главне школ. управе, силом своје одлуке или захтевања три средња учитељска збора; за оба последња случаја нужна је дозвола главне школ. управе.

§. 136. Окружна учитељска скупштина је јавна.

§. 137. Окружни учитељски збор бира за руковођење својих саветовања и извршење својих закључака тајним гласањем већином гласова себи председника, заменика му и два перовође, и заменике перовођама.

§. 138. Сваком окруж. учитељском збору претходи мали збор. Чланови тога малог збора јесу: Председник и перовође окруж. учитељ. збора односно заменици им и по два изасланика сваког средњег учитељског збора.

Изасланици главне школске управе присуствују малом збору са саветујућим гласом.

§. 139. Мали збор саветује се претходно о предметима о којима ће већати окруж. учитељски збор.

Ниједан предмет не сме се предложити већању окруж. учитељског збора, ако није мањи збор узео га претходно у претрес и дао о њему своје мњење.

§. 140. Расправе окруж. учитељ. збора штампају се у изводу и достављају се члановима учитељске скупштине, главној управи, окружном и свима месним школским одборима тога округа.

Окружни учитељски збор може одлучити: да се важнија држана предавања и поднесени му извештаји као прилози извештаја о његовој расправи штампају опширно.

§. 141. За подмирење тих штампарских трошкова и текућих канцеларијских потреба окружног учитељског збора отвара главна

фор. и после 30 година службовања мировина у износу постигнуте плате.

§. 133. Епархијским школским одборима је претседник дотични епископ (архијепископ) а перовођа му је бележник епархијске конзисторије.

Епархијски школски одбор скупља се на позив свога претседника, или када то захте трећина чланова.

§. 134. У делокруг епархијског школског одбора спада:

1.) Да надзирава и управља срп. нар. основне и повторне школе у своме округу.

2.) Да одобрава или поставља срп. нар. учитеље при горепоменим школама према одредби овога закона.

3.) Да прима извештаје местних школских одбора, епархијског школског референта о стању појединих срп. нар. основних и повторних школа у своме округу и већа о њима.

4.) Да одобрава подизање нових школа, решава о споровима између учитеља и општине у првој односно у другој инстанцији, да одобрава од општине издате школске фације и уговоре.

5.) Да издаје према своме делокругу наредбе за срп. нар. основне и повторне школе у своме округу, да извршује и да настоји да се изврше наредбе народног Школског Савета, да подноси епархијској скупштини и главној управи народних школа годишњи извештај о спољном и унутрашњем стању срп. нар. основних и повторних школа свога округа.

Изближе одредење овог делокруга одредиће народни-школски Савет као главна управа срп. нар. школа особитим упутством.

§. 135. Епархијски школски одбор одговоран је за своју радњу епархијској скупштини.

§. 136. Народни школски Савет је народна управа и надзор свију основних и повторних срп. нар. школа као и надзор оних виших учевних и просветних завода, који уживају потпоре из народних фондова.

§. 137. Народни школски Савет састоји се из главног референта срп. нар. школа и 6 других чланова.

§. 138. Претседник је том Савету Митрополит, потпредседника бира Савет, а чланове Сабор; перовођа му је народни секретар.

§. 139. Непосредни надзор над свима го-

школска управа годишњи кредит у просветном буџету.

ТРЕЋИ ДЕО.

О образовању српск. нар. учитеља.

§. 142. За стручно образовање срб. нар. учитеља постоје за сада две српске народне учитељске школе, једна виша у Сомбору, друга нижа у Пакрацу.

§. 143. Српска народна учитељска школа има стајати у свези са школом за вежбање, у којој ће се ученици учитељске школе већвати практично у учитељској вештини. Школа за вежбање подиже се само тамо, где се то вежбање не би могло обављати у месним српск. народним школама.

§. 144. У учитељску школу примају се они питомци, који су здрави телом и душом, који су навршили 15 год. живота и свршили четир дољња разреда гимназије или три разреда реалке, или све разреде грађанске.

Питомац који жели ступити у учитељску школу, дужан је показати школску сведоџбу, да је редовно свршио разреде горе напоменутих школа или подврћи се строгом испиту из наука, које се у горенапоменутих школама предају, осим тога, испиту из науке хришћанске, библичких повести и малог појања.

§. 145. Младићи, који су шести реални, осми гимназијални разред или три године богословије с добрим успехом свршили, ако су у стању положити испит из предмета, што се предају у првој години учитељске школе, примају се одмах у други разред учитељске школе и свршују исту за две године дана.

§. 146. Учевни течај више учитељске школе траје три а ниже две школске године.

§. 147. Обвезни учевни предмети српске народне учитељске школе јесу:

1. Наука Хришћанска.
2. Педагогика и повесница педагогије.
3. Дидактика и наука о устројству срб. нар. школа.
4. Методика са практичним вежбањем.
5. Песихологија и основи лоџике.
6. Соматологија и Дијететика.
7. Српски језик.
8. Словенски језик.
9. Немачки језик.
10. Математика.
11. Земљопис и општа повесница.
12. Српска повесница.

реченим школама и заводима вршиће главни школски референт српских народних школа.

Главног школског референта бира Сабор и подноси Његовом Величанству ради највишег потврђења.

Главни школски референт свагда је онај, који је школски референт архидијецезални.

Плата је главног школског референта 2000 фор. годишње, 300 ф. у име стана, 400 ф. у име путних трошкова и десетогодишња повишица од 150 ф. и после 30 год. службовања пензија постигнуте плате,

§. 140. Остали чланови нар. школског Савета обавиће своју дужност бесплатно, но са правом на дневнице и подвоз из дотичног нар. фонда по мери саборских чланова.

§. 141. Народни школски Савет држи своје седнице по потреби, било на сазив свога претседника или на искање тројице чланова.

§. 142. У делокруг радње народно-школског Савета спада:

а.) Да води главни надзор на срп. нар. основним школама, над учитељским и учитељичким школама, што се тиче наставе и образовања.

б.) Да стално намешта, креће и отпушта и у мир ставља учитеље на горепоменутих школама према одредбама ове школске уредбе.

в.) Да води главни надзор над имаовином школа и руковањем, над званичним приходима учитеља;

г.) Да дозвољава уређење школа, да прегледа и одобрава планове за школске зграде, да решава о заједници и деоби школских општина.

д.) Да издаје опште учевне планове.

е.) Да се стара, да се напишу потребне школске књиге да означава учевна сретства и да се стара о целисходној набавци истих;

ж.) Да раздаје овом школском уредбом уведене стипендије;

з.) Да решава у свима призивима, што се тичу школских одношаја, као друга или трећа инстанција;

и.) Да гледа, да главни школски референт учевне и просветне заводе у његовом подручју повремено обилази.

ј.) Да издаје све наредбе, што се односе на унутрашњи и спољашњи одношај срп. нар. школа. Да саставља и подноси сабору годишњи извештај о стању свију школа и за-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

13. Наука о земаљском уставу.

14. Природопис, природословље са особитим обзиром на домаће, пољоделске, занатлијске и трговачке околности отаџбине.

15. Наука о земљорадњи и сточарству, уз то практична упутства у вртарству, виноградарству, свилоделију и пчеларству.

16. Основи народне привреде.

17. Појање и певање.

18. Свирка.

19. Краснопис и цртање.

20. Гимнастика.

§. 148. У вишој учитељској школи спада у ред обвезаних предмета и мађарски језик.

(Наставиће се.)

вода, што су под његовом управом и надзором.

к.) Да склапа просветни прорачун и да га подноси сабору на одобрење.

§. 143. Народни школски Савет као и главни школски референт одговорни су сабору за своје деловање.

§. 144. Епархијски школски референти и главни школски референт имају своје плате и мировине из клирикалног школског фонда. Арсеније Стојковић, с. р. Епископ будимски и српске патријаршије администратор. Др. Св. Касапиновић, с. р. саборски перовођа. Бр. 17565/1872. Одобравам. У Будиму, 17. јула 1872. (М. П.) Краљ. угар. министар богочасти и јавне наставе: Др. Теодор Паулер с. р.

НОВО СТАЊЕ СРПСКИХ ОСНОВНИХ ШКОЛА И УЧИТЕЉА У ТУРСКОЈ ЦАРЕВИНИ.

(Наставак.)

IV. Ученици.

Упис у основне школе вршиће се од 15. августа када сви наставници морају бити на дужности па до данас, који су означени као почетак школске године.

У I. разред могу ступити деца између 6 и 12 година.¹⁾

Уписивање ученика вршиће управитељ школе.

Уписивање се врши у уписнице чији формулар прописује врховна просветна власт. По извршеном упису извршиће се по могућству лекарски преглед и пелцовање ученика-ца. Ученици, који по лекарском мишљењу не треба да походе школе, исписаће се из ње.²⁾

Члан 20. Управитељи школа дужни су поднети извештај о резултату уписа вишој просветној власти најдаље до 1. октобра.

Члан 21. Ученици-це дужни су уједно походити школу. Изостанак од школе рачуна се један пре, а један по подне. Учитељ оправдава само оне изостанке, који су учињени из важних узрока; а неоправданим изостанцима извештава родитеље ученика.

За неоправдане изостанке може општина

¹⁾ Да се деца примају: „која имају пуних 7, а највише 9 година узраста“. — С. Уч. Удр.

²⁾ За сада о лекарском прегледу нема ни говора. — Икс. — С. Уч. Удр.

кажњавати родитеље ученичке према реферату учитељеву, ако су они за то криви. Казне могу бити и новчане.¹⁾

Члан 22. Успех који ученици-це покажу из појединих предмета и њихово владање бележи се у књигу за оцене два пута у години: у првој половини месеца јануара и пред годишњи испит.

О примању ученика у старији разред одлучује школски надзорник споразумно са дотичним учитељима. При томе ће они ценити целокупни успех из свих предмета, способност и марљивост појединих ученика.

Ученик-ца, који у опште покаже слаб успех, а нема ни изгледа да ће достићи своје другове у старијем разреду, оставља се да понови разред.

Крајем школске године држаће се свечан испит, на коме ће се раздавати и награда ваљаним ученицима-цама.

Ученицима, који сврше VI. разред или курсеве, издаје се сведочанство о свршеној основној школи. Исто тако издаваће се сведочанство и оним ученицима, који сврше IV. разред, а неће ступити у коју од средњих школа.

Ученици-це, који се премештају из једне основне школе у другу, добијаће само преводнице, у којима ће се бележити само општи успех у настави и владање у дотичном разреду.

¹⁾ Нити ће ни редовно, нити има начина да се примају, нити се може отац ђака казнити чиме. Икс.

Члан 23. Ученици, који желе да приватно полагају испите у основној школи, дужни су подпети документе о годинама и ранијем школовању ако су га имали.

Овај се испит полаже пред комисијом, коју образују најмање два учитеља. На име таксе плаћаће члановима комисије по белу медицију (4 динара), а школској каси две беле медиције. Такса се рачуна за сваки разред посебице. Сиромашни ученици ослобађају се те таксе.

Приватни испити држе се само почетком или крајем школске године.

(Наставиће се.)

Педагошки преглед.

Турске школе. Сваки мухамеданац сматра за своју религиозну дужност да своје дете пошаље у т. зв. Мектеб-школу, а после баш ако је потребно онда и у друге школе, које постоје од 1878. г. У Мектеб школи се предаје искључиво веронаука управо неколико верских правила. Ако смо на испиту веронауке чућемо свугде једна и иста питања и код оних од 6 година као и код оних од 17. година. Н. пр. „Које делове тела има сваки Турчин дневно пет пута да пере?“ Или ово питање: „Колико пророка има?“ Изреке из корана говоре арапским језиком, али тек по неке речи умеју превести на матерњи језик; но свака изрека им се протумачи.

Када ђак свршивши ову прву школу после 3—4 године, из ње изађе, знаде само из корана читати. Нити рачуна, нити писати на свом матерњем језику научи. Прописи религије траже од сваког муслимана, да знаде читати из свете књиге.

За предвежбу употребљавају неку врсту буквара, у ком се на свакој страни на горњем делу налази по једна изрека, коју ученици не уче. Последња три листа мора да садржавају необичне поуке, јер Турчин продавац буквара та три листа исече, ваљда да странац не дозна шта се на њима налази. Преврћу листове и читају као и Чивути с лева на десно.

У школ. дворани нема скамија, него ученици седе на земљи или на клупама са прекрштеним ногама. Само за учитеља се налази миндерлук, на коме или седи или легне, а

никад не заборави на цигарету. И гости могу ту место заузети, а бивају и кавом послужени. Ученици држе књигу коран на писким шамлицима, палакте се, непрестано мичући тело напред и назад, а при том гласно читају. Сви читају у глас, учитељ с њима и поправља их, баш као учитељ музике кад чује рђав глас. Књигу коран, коју често од дедова наслеђују, високо штују, и ако би случајно пала на земљу, подижу је, брижљиво очисте и њоме додирну усне и чело, да тиме докажу, колико је поштују. Код куће се чува на за њу одређеном месту. По више година читају само коран, а по неки слабе главе ђак не напредује даље од срицања. Не употребљавају слике, мапе нити какве моделе, што би им оштрило ум, јер то коран забрањује. Ни за сам почетак читања не употребљавају већа писмена, да олакшају деци. И чудновато је да овака деца кад дођу у страну модерну школу ипак могу да напредују. Шта више у средњим школама често су далеко бољи ђаци него деца друге пародности. У опште је народ на југу отворене главе.

Школске дворане су им чисте, а то је отуда што обућу остављају код школ. врата. Ученици добијају одмора за припрему прописаног прања, за припрему полудневне молитве и за разоноду. У школи остају до вечерње молитве, која бива после подне око 3 часа, а ручавају хлеба, који собом доносе. Примање новог ђака у школу је свечан догађај за сво суседство. Мати га је лепо обукла и дала му сопственом руком израђену торбу, отац му купи нову обућу, а црвени фес даје очистити и испеглати.

Од свију највише је узрујана мати, кад отпрема дете у школу, непрестано му говори, да ће она имати двадесет срдаца, толико исто душа, само ако он буде добро учио.

Пошто су муслиманке већином доста необразоване, то им јако импонирају већ и она знања, која им деца добију у првој школи. Пре него што пође дете у школу моли од матери благослов, а ако има мајку, онда га ова одведе у школу, да би му бајаги тиме ум ојачао.

Учитељ је већ за времена добио поклон. Прво отиду у цркву да прочитају молитву и тек после тога одлази у школу. И сад добија учитељ поклон од родитеља у готовом пову, а мати доноси друге поклоне. Још отац об-

дари и оног ђака, који је у школи помагач учитељу.

Учитељ одмах у присуству родитеља отпочне предавање, и пошто тако удеси питања да дете на свако мора одговорити са „да“, то је тиме доказано, да дете брзо схваћа, а тиме је много поласкао и родитељском поносу.

У триумфу се враћа ђак првог дана кући, а мати га дочекује на врати и предаје му обећане поклоне од јестива.

Великог одмора као код нас од два месеца они немају. За време рамазана, који траје 28 дана, само су после подне слободни од школе. Играчака једва и да познају, по неко дете само себи направи колица од какве старе кутије и то му је сва играчка. Лутке или друге какве играчке, што приказују људе, строго су код њих забрањене, пошто се тиме руже божији створови. Телесне казне се доста употребљавају и у самој школи, и учитељ мало мекшег срца не ужива великог поштовања.

На образовање женских још и сад се врло мало даје. Оно мало женских школа доста се неуредно похађа. Но и код њих има изузетака.

Прев. М. Б.

Школа и настава.

Почетак школске године у разним државама. Код нас почиње школска година 1. септ. по рим. кал., у Хрватској, Босни и Херцеговини исто тако, у Србији 1. септ. по старом календару, а према томе се у поменутих земљама и завршује школска година последњег јуна по старом или новом календару. У Аустрији са малом изнимком почиње школска година у времену између 1. септембра и 1. новембра. Може се пренети почетак школ. године и на 1. април или 1. мај, али то одобрава земаљски школски савет, по саслушању окружне школске власти, која пре тога тражи мишљење о томе од месних школских власти и од учитељских конференција. У Немачкој су у томе погледу разноврне прилике. У Пруској почиње школ. година већином о Ускресу; но ипак су у разним варошима установљени разни рокови зато; или се почиње одмах после Ускреса, светле седмице, већином у светли четвртак (као у Килу) или у понедељак после Томине недеље (као у Берлину). Свака школска година завршује се обично у цветни пе-

так или у суботу, или на велики среду (у Билефелду). У неким варошима почиње се школа тачно 1. априла а завршује крајем марта (у Шарлотенбургу, Вратислави, Кенигсбергу, Штетину, Хале, Диселдорфу и Алтони). Остале немачке државе подељене су у томе на три групе. Прва група почиње школу о Ускресу и то Саксонска, Баден, Есен, Мекленбург, Брауншвајг, Саксен-Алтенбург. — Виртембершка и Елзас-Лотарингија почињу основне и средње школе о Ускресу, а велике школе 1. септембра после великог годишњег одмора. У Баварској почињу све школе после великог школског одмора и то у основним школама почетком септембра, а у вишим школама у половини септембра, а завршују у половини јула. Тако различитих рокова за почетак школске године има и у Швајцарској. Основне школе у Цириху почињу после пролетњег одмора, почетком маја, а завршују рад у половини априла, на средњим школама почетак је средином априла, а свршетак у половини марта. У Лузани траје школска година у примарној или основној школи (*écoles primaires*) од 15. априла, до 31. марта, у вишим школама од 10. септембра, до 15. јула; у Базелу почиње школ. година 21. 22 или 23. априла. По другим земљама је већином почетак школ. године после великог школског одмора; ово се сматра и за најумесније, а овај одмор према климатским, хигијенским или економским приликама разно траје.

Бирократизам и шематизам у школском животу. Све што у школи не бива свеже и весело, промашило је целу. Сваки час у школској соби, на којим дете није суделовало као н. пр. на часу телесног вежбање, не вреди ништа. Ако се настава провлачи тромо, лагано, без икаквог је утиска. Тада је слаба разлика између школског реда и какве фабрике; крајем године лиферује учитељ свој разред, као фабрикант своју робу. Највећа је погрешка што учитељ и ученици не могу остати заједно. Познато је да многи мајстори покваре једног шегрта, а тако и многе куварнице ручак. Уз то ради се овде о сасвим спољашњим стварима, док у школи човек има посла са чисто унутрашњим приликама, које се не могу најтачније држати сата. Ко мисли да ће у таким приликама тачно установити душевни ниво неког разреда, тај има исто тако поуздање, као онај који мисли да би могао

переносити брегове с једног места на друго. Нарочито се, дакле, на то мора пазити, да се између учитеља и ученика створи неки унутрашњи однос. Па иако се зна да се то постижава сталношћу, квари се то у школи, тек једва да се и саставило што. Дете које је пролазило кроз пет, шест руку, не може ни један учитељ више освојити. За нас је дете само материјал, који се као у некој фабрици неко време прерађује и после тога лиферује. И тако данашње школе у самој ствари нису ништа друго него фабрике за образовање.

J. Tews.

Учитељство.

Повишица плате будимпештанским учитељима. Ових дана довршио је будимпештански сенат нацрт о уређењу учитељских берива. Израђен је по системи постепеног унапређења.*) Нацрт дели учитеље на привремене и сталне. Привременост траје три године. После три године привремено постављени аутоматично постају редовни, стални. За време привремености плата и станарина забавиља, је 1000+100 до сад 1200 К) а учитеља 1200+600 (до сад 2 године 1200, а после 2 године 1400 К).

Плате редовних, сталних забавиља и учитеља раздељена је у десет плаћевних разреда. У најнижем — дакле у X. плаћевном разреду — остаје се 3 године, а у осталима по 4 године. Но сенат може заслужне учитеље двапут са по 1—1 годином пре промаћи у виши плаћевни разред. I. плаћевни разред може само онај постићи кога сенат наименује на крају службовања. Ко овамо доспе, постаје уједно и титуларни управитељ.

Берива су по плаћевним разредима ово:

1.) За забавиље:

X.	1400 + 600 = 2000 (1600)**)
IX.	1500 + 600 = 2100 (1650)
VIII.	1600 + 600 = 2200 (1700)
VII.	1700 + 600 = 2300 (1750)
VI.	1800 + 700 = 2500 (1800)
V.	1900 + 700 = 2600 (1850)
IV.	2000 + 700 = 2700 (1900)
III.	2100 + 800 = 2900 (1950)
II.	2200 + 800 = 3000 —
I.	2400 + 900 = 2300 —

*) Дакле одбачен је систем петогодишњих доплатака.

***) Први број је учит. плата, 2. станарина, 3. укупна плата, а 4. број је плата коју су досад уживали.

2.) За учитеље:

X.	1500 + 600 = 2100 (1840)
IX.	1900 + 700 = 2600 (2400)
VIII.	2700 + 900 = 3600 (3290)
VII.	2900 + 900 = 3800 (3510)
VI.	3100 + 900 = 4000 (3730)
V.	3300 + 1000 = 4300 (3950)
IV.	3500 + 1000 = 4500 (4170)
III.	3700 + 1000 = 4700 (4390)
II.	4000 + 1000 = 5000 (4610)
I.	4400 + 1200 = 5600 —

Овој плати придодаје се још и ова управитељска награда. У забавишту 400 К и 100 К доплата на станарину, у основној шкоди 1200 К + 200 К.

Овај нацрт претресан је на ванредној скупштинској седници „Будимпештанског учитељског збора“ (A Budapesti Tantestület) и на предлог управног одбора је и усвојен с малим изменама, које ће се доставити престоичком магистрату.

Велики део учитеља није задовољан са оваким уређењем, јер оно ни приближно не одговара ономе што су учитељи тражили.

Из школске самоуправе.

(Свршетак.)

Седница Школ. Савета, од 23. и 24. нов. о. г. Школски референти митрополије карловачке обратили су се заједничком молбом Школском Савету ради креирања места заменика епархијских школских референата односно подреферената због необично великога посла у референтским канцеларијама, те да се референти разреше од вршења техничких послова и техничке израде седничких списа, што би се имало поверити подреферентима, а референти би водили звање и надзор школски. Протумачише им се, да је Саборски Одбор одобрио 1905. године оних 1000 К годишње припомоћи епархијама бачкој, вршачкој и темишварској за држање помоћника епар. школ. референту. — Умолише се Саборски Одбор, да епарх. управи будимској одобри као и осталим епархијама у Угарској 1000 К год. припомоћи за држање концептуалног чиновника уз епарх. школ. референта, како би се овима омогућио што интензивнији инструктивни школски надзор, јер су се због све јачега држ. школ. надзора и ширења писмености

референтски послови у тој епархији необично умножили. — Поднеће се представка кр. уг. министарству богочасти и јавне наставе, да и министарство како у погледу Стане Крстићеве, српске народне учитељице у Доњој Нани, тако и начелно за све сличне случајеве у својој становиште Школ. Савета, да право на петогодишње уч. доплатке почиње од дана проглашења сталности односно од дана избора за сталног учитеља, који је избор доцније надлежно потврђен, а у случају споменуте учитељице од дана наименовања за сталну учитељицу. — Спровешће се Саборском Одбору с топлом препоруком молба професора српских учитељских школа сомборских, да им се у нади накнадног одобрења саборског привремено са 1. јануаром 1911. године изједначе плате са онима на државним учитељским школама односно да им се на редовну плаћу даде 40% скупаринског доплатака и 800 К станарине. Није се могла уважити молба цркв. општине у Бегечу, да јој се накнади новчана казна од 200 К, на коју је осуђена због неистичања натписа на школи. — „Споменак“, илустровани лист за децу, што га издаје у Панчеву учитељ Иван Мартиновић, препоручиће се за награду књигу школској деци. — На основу §-а 4. чиновничко-професорске мировинске уредбе урачунаће се Љубомиру Лотићу, епархијском школском референту бачком, све године учитељског службовања, одобрени му припадајући квинквенали и уврштен је међу чланове чиновничко-професорског мировинског фонда. — Упућен је главни школски референт, да сачини календар агенда за управе српских виших девојачких и учитељских школа. — Дозвољено је Вукосави Илићеве из Маглаја, да приватно полаже у српској учитељској школи у Карловцу испит из I. разреда и да се по томе упише у II. разред. — Одобрен је за уџбеник у срп. уч. школама „Опћи земљопис“ од проф. Св. Дамјановића уз награду од 60 К по штампаном табаку. — Рукопис „Кућарство и рационална економија“ од Видосаве Летићеве из Сомбора издаће се на оцену Милеви Симићеве у Новом Саду. — Припомоћ из Теофановићеве закладе од 400 К годишњих подељена је Јулки Гавриловићеве из Кумана, приправници у Сомбору. — Душан Темеринац, професор препарандије у Сомбору, проглашен је сталним. — За уџбе-

ник немачког језика у српским учитељским школама у Сомбору одобрена је књига Морица Ланграфа: „Deutsche Sprachlehre mit Übungsaufgaben“, 49. издање, Будимпешта 1903. — Одобрена је Јулији Максимовићеве, учитељици српске више девојачке школе у Новом Саду, станарина и станарински доплатак од 1. V. — 9. IX. 1908. — Узето је на знање, да се у српској вишој девојачкој школи у Панчеву уписало 87 ученица.

Управни одбор слободне краљевске вароши Новог Сада поново моли, да се изда енергична наредба, како би се уклонили недостатци на српској вишој девојачкој школи новосадској, јер ће се иначе обратити министарству ради правног лека. Одговориће се, да је Школски Савет већ у два маха позвао црквену општину у Новом Саду, да недостатке у згради, намештају и училима журно отклони, па ће се црквена општина, односно школски одбор и по трећи пут журно на то позвати. — Примљен је у српску учитељску школу у Сомбору Бранко Чонкић, бивши приправник IV. разреда државне учитељске школе у Баји. — Дозвољено је Милану Тирпићу из Каменице, да може у септембру 1911. године полагасти у српској учитељској школи у Сомбору испит из III. разреда. — Борђе Гајиновић, свршени гимназиста из Новог Сада, примљен је за редовног ученика III. разреда сомборске препарандије. — Младену Мијатову из Темишвара дозвољено је приватно полагање испита из III. разреда српске учитељске школе у Пакрацу крајем 1910/11. школске године. — Дозвољено је Љубосави Карановићеве из Босанске Крупе, да може бити приватна ученица I. разреда српске учитељске школе у Карловцу и крајем школске године приватно полагасти испит. — Није дозвољено Анки Вулетичеве из Босанског Новог, бившој приправници у Карловцу, да приватно полаже испит за III. разред препарандије у Пакрацу. — Дозвољено је Љубици Пуркаровићеве из Панчева, да у јануару 1911. полаже испит за III. разред, а у јунију 1911. испит за IV. разред српске више девојачке школе у Панчеву.

Књига Николе Алинчића, српског народног учитеља у Мостару: „Основе о теорији правилног потног пјевања за почетнике и самоуке“ препоручиће се као помоћна књига у српским девојачким и учитељским школама.

— Дело Ђуре Терзина, ерског народног учитеља у Темишвару-Фабрици, под натписом: „Српска Читанка“ за III. разред српских вероисповедних основних школа, издаће се претходно на оцену и мишљење новосадском учитељском збору — Искази о просветним потребама појединих српских виших девојачких и учитељских школа, у колико су до сада поднесени Школском Савету, доставиће се Саборском Одбору ради устаповљења предрачуна за 1911. год., а управе оних школа, које такве исказе нису још поднеле, позваће се журно, да то одмах учине. — Ради подмирења учитељских плата и петогодишњих доплатака у будимској епархији, према XXVII, законском чланку од 1907. године, одобрена је на рачун припомоћи из српских народно-црквених фондова свота, од 12.000 К, пошто је од овогодишње припомоћи од 16.154 К преостало за идућу годину нешто преко 3000 К. — Поновна молба Стевана Релића из Сомбора ради дозволе за поновно полагање испита из III. разреда српске учитељске школе сомборске, издала се претходно управи на мишљење, а непосредно поднесења молба Даринке Воргихеве из Бачког Петровасела ради приватног полагања II. и III. разреда српске учитељ. школе у Сомбору, вратиће се молитељници, да молбу ипструише и путем управе поднесе. — Молба Јована Удицкога, ерског народног учитеља у Митровици, ради препоруке црквеним општинама његове књижице „Вертеп за српску кућу и децу“, није се могла уважити, јер Школски Савет препоручује само школске књиге. — Милану Манојловићу, епархијском референту, исплатиће се путни пашал за архидијецезу од 400 К за 1910. годину, јер је обишао и прегледао све школе. — На предлог Милана Мандровића, члана Школског Савета, расписаће се журно стечај за учитељицу вежбаонице, која ће се отворити и уз женску препарандију у Сомбору, а са беривима, која има учитељ вежбаонице уз мушку препарандију.

Узета су с одобрењем на знање разна президијална расположења Његове Светости патријарха, као председника Школског Савета: а) да је упућен епархијски школски одбор вршачки, да учини што треба, како би се из дворазредне (III. и IV. разреда) српске вероисповедне женске основне школе у Папчеву одмах уклонила мушка деца, која су

прошле школске године речену школу похађала, те да та школа према министарској одредби само са две учитељске снаге и са два разреда (III. и IV.) функцијонише; б) да су с обзиром на то, што је 46. законски чланак од 1908. о бесплатној настави ступио у живот 1. септембра 1910. године, упућени сви месни школски одбори, да се почевши од 1910. 11. школске године не сме убирати од ученика и ученица основних школа ни школарина ни приноси од 30 потура, већ само највише 50 потура уписнице, која се безусловно и искључиво има употребити на умножавање ученичке и стручне учитељске књижице.

Из праксе.

Поговор уз моје Мађарске читанке IV. V. и VI-ог разреда. Када ми је поверена израда мађарских читанака, речено ми је, да је комисија за израду уџбеника стала на то стајалиште, да се у уџбеницима спроведе начело концентрације. У сваку мађарску читанку да имадем дакле унети све оно градиво, које наставна основа, издана вис. Култур-Министарством под бројем 120.000. ex 1902., односно високосл. Школским Саветом под бројем III. С. 511./476. ex 1909., ма и на разним местима за дотични разред прописује.

При одабирању градива држао сам се дакле одабирања наставне основе. Тако је у сваку од споменутих читанака морала ући целокупна грађа, коју наставна основа спомиње код: 1) мађарског разговора, 2) мађарског читања, 3) мађарског писања, односно конциписања, а у читанци V. и VI-ог разреда још и 4) код мађарског језикословног вежбања.

Унесавши тако у читанке целокупну наставном осовом прописану грађу, избегао сам то, да учитељ осим ове једне књиге мора и у другу заглэдати; постигао сам пак то, да се наставном осовом за мађарски језик одређено целокупно време, дакле и за мађарски разговор и за читање и писање одређени сви полчасови ослањају на ову једну књигу.

Кад учитељ дакле сврши ову читанку, тада је удовољно свима овопредметним, законом прописаним захтевима.

При обради појединих, наставном осовом

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

прописаних тема руке ми такође не беху посве слободне. Јер министарска наставна основа у своме специјалном одељку (стр. 33—79.) потапко тумачи, како се имају поједине теме обрађивати.

Тако код повесничких штива истиче поједине моменте, који се не смеју из вида изгубити (види 68. страну минист. наст. основе). Чак и у погледу синтактичне конструкције располаже министарска наставна основа (на стр. 63.) Захтевајући, да се настава већ у IV. разреду има распрострајети на употребу сложених реченица.

Тако обухваћени обим читака проширен је у читаци V. и VI. разреда још и уметањем узорака тисканица, прописаних министарском наставном основном (види стр. 69.), — а у обе читаке уметнуте су још и слике, које су у вези са појединим штивима.

Ad vocem „слике“!

У педагошком свету у погледу оправданости слика у уџбеницима за остале дисциплине мишљења су подељена. Једни су про, други contra. Али у настави за учење страних језика по начину непосредности слике су опште признато ваљано наставно средство. У овим обема мађарским читанкама од своје стране налазим, да је [нарочито код штива из круга стварног знања] требало бити још и више слика. Особито би још потребно било илустровати први и други одељак читанке IV-ог разреда [„A falusi élet eseményei“ и „Gazdasági munkák“] и то сликама у формату целе стране, — а остала штива требало би снабдети серијом слика мањег формата, [као оно у моме Мађарском Буквару за II. разред] како би се поједини момент, који се у дотичним штивима спомињу, могли деци што више очигледно, по начелима директног метода приказати.

То се овом приликом због краткоће времена [и ако је било у плану] није могло извести. Али што није било вечерас, може бити јесена, ако Бог да, код другог издања.

А сад да пређем на специјалне напомене уз сваку књигу посебце.

Читанка IV. разреда износи укупно 98 страна. Од тога прџзна штива износе 76 страна. Кад се од тога одбију две патиспе стране и слике, остаје од прилике 56 страна са штивима у прози. Но и та се штива не морају у свима приликама безусловно

свршити. Тако од описа жупанија (на страни 14—17.) свршиће се у свакој школи само описи суседних жупанија, а остали описи се неће преузимати.

Осим тога, где су прилике веома неповољне, моћи ће учитељ из V. одељка *Elbeszélések*, VI. *Állatmesék* и VII. *Népmesék* бирати, па по неко штиво изоставити. Из осталих одељака пак мораће се у свима приликама свршити сва штива.

Питање је, имали на расположењу толико времена, да се та грађа за годину дана сврши.

Министарска наст. основа рачуна са минимално 30 седмица годишње. У најнеповољнијим приликама, у сасвим неподељеној школи имаће дакле учитељ у IV-ом разреду на расположењу за мађарски језик седмично по четири полчаса, а то је годишње 120 полчасова у подељеној школи пак и добрим више.

Кад се узме у обзир: 1) да су деца пре тога три године интензивно учили мађарски, тако, да су годишње минимално по 250 речи научила; 2) да су за те три године у смислу наставне основе свладала све именске и глаголеке облике: тада се мора рећи, да ће се за то време у сасвим неподељеној школи према горњим напоменама скраћена наставна грађа, а у сасвим подељеној школи целокупна ова наставна грађа с успехом моћи свладати.

Читанка V. и VI-ог разреда израђена је на основу истих општих принципа, као и читанка IV-ог разреда.

Наставна основа при одређивању наставне грађе за V. и VI. разред рачуна са том чињеницом, да деца свршивши IV. разред морају бити из мађарског језика толико спремна, да мисли своје знају на мађарском језику усмено и писмено разумљиво изразити. Са том чињеницом морала је рачунати и ова мађарска читанка.

Штива у прози овде запремају свега 147 страна. Од тога од прилике једна трећина отпада на уметнуте илустрације и тисканице. Преосталих — од прилике — 100 страна пак имаће се свладати за две године, полак прве, а полак друге године.

У најнеповољнијим приликама, на име у шесторазредној школи са једном учитељском снагом, моћи ће се изоставити ова — наставном основном изречно неспоменута —

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

штива: 29. Debrecenben mindenki doktor. 33. Példázat a gyomorról és tagokról. 34. Budiács András, a hű szolgálja. 36. Szél Pál. 54. A dohányszásról. 66. A boldogfalvi orvos. 68. Az igazi sirásó.

Преостала штива моћи ће се у оквиру наставном основном прописаног времена свршити и у најнеповољнијим приликама.

Нарочито скрећем пажњу поштованих колега, да ће се у овоме раду и учитељу и ђацима много помоћи, ако се према упутству министарске наставне основе (види стр. 66.) буду о прочитаноме писмене скице израђивале.

Још ће рад из мађарског језика у свима разредима много олакшан бити и тиме, ако високославни Школски Савет, односно школска анкета буде израдила нове српске читанке, у које треба да уђе и сва она наставна грађа, која је већ садржана у мађарским читанкама. Тим начином би се стварна страна мађарских штива свладила већ код наставе у српском језику, а на часовима мађарског језика обрађивала би се у главном језична страна штива. На оваку олакшицу даје нам права и сама министарска наставна основа, која на 35. страни вели: „... az anyanyelvi és a magyar beszédgyakorlatok részletes tanításmenete között szoros összefüggésnek kell lennie.

Завршујући овај свој разговор, молим поштоване колеге и колегице да своје опаске у погледу ових књига течајем године забележе, те да ми их крајем године саопштити изволе, како би их код другог издања евентуално употребити могао.*)

У Темишвару-Фабрици 18/31. X. 1910.

Ђура Терзин

срп. вероисп. учитељ.

Б Е Л Е Ш К Е.

„Српски учитељски конвикт у Новом Саду“ примио је у децембру т. г. Од Јована Тривунчића, краљ. надлугара из Пуске 5 К прилога. — Од Милана Коњовића, равн. учитеља у Јарку 2 К прилога. — Од Јелене Коњовићке, учитељице из Сомбора, 10 К чланарине за мужа јој пок. Стеву Коњовића. — Од Милована Тодорића, равн. учитеља у Добринци 4 К уписнине и члана-

рине. — Од Паје Латинчића, месара из Новог Сада 20 К чланарине. — Од Момчила Тапавице, мерника из Новог Сада 20 К чланарине. — Од Милутина Стојадновића, настојатеља манастира Јаска 50 К чланарине.—

Промене у учитељству. За учитеља на селашкој школи у Молу, изабран је Јован Миладиновић, учитељ у Привиној Глави.

Неколико бројева из угарске просветне статистике. У скандинавским државама није забавезно похађање школе, па опет зато нема човека који не би знао читати и писати. По последњој статистици истина има 1—2% аналфабета, но ово су или досељеници или слабо способни, абнормални.

У Угарској је забавезно похађање школе узаконено већ пре 41 године, дакле са 14 година пре но у Енглеској и са 13 година пре но у Француској, па зато је опет по овогодишњем министарском извештају — 41% становништва аналфабета. Најгоре је стање у Шарошкој жупанији где је 55% аналфабета, а најбоље у Ђурској где 88·2% становништва зна и читати и писати.

Мировински правилник престолничких учитеља. Пре кратког времена је министар унутрашњих дела потврдио с неким изменама правилник о мировини, отпавини, сирочадској и удовичкој припомоћи за будимпештанске учитеље и професоре, са повратном снагом од 1. јануара 1909. год.

Пошто овај правилник пружа престолничким учитељима више повластица, него државни мировински фонд то је и годишња уплата већа: првих 10 година 2% од 11—25 година 2·5%, а од 26—40 године 3%.

Просветни прорачун. Поред осталих издаака у држ. прорачуну за идућу годину намењена је скромна свотица и за просвету. У целој држави покренули се учитељи и професори и обратили на себе пажњу, и само њиховом енергичном поступку могу захвалити што ће им се стање побољшати. Министар је одустао да се повиси број недељних часова, а вероватно је да ћеће ни године службовања повисити. Жеља је да се отворе 500 нових државних школа, да се умноже и усаврше економске пофторне школе и забавишта, а економски предмети да се практично предузимају у грађ. школама. По милиона круна је узето за уређење станарине држ. учитеља.

*) На 100. стр. мађарске читанке за V. и VI. р. молим да се од горе у 18. реду реч „koronából“ исправи у „karóból“.

Мађарска школска деца у Хрватској и Славонији. По званичним податцима има свега 3584 школска детета мађарске народности у Хрв. и Славонији, и то: у Осеку, 559, у Загребу 449, у Винковцима 430, у Броду 413, у Нашицама 391, у Митровици 310, у Даљу 246, у Руми 238, у Инђији 222, у Земуну 202, у Кам. Моравицама 83, у Плетерници 31. На свима тим школама има око 100 учитеља.

Чешка Школска Матица слави 30 годишњицу својег опстанка. За то време извршила је велико културно дело. Основала је 100 народних школа, 10 средњих школа и 70 забавишта. Њене школе, на којима ради 450 учитељских снага, полазе преко 13.000 деце. Скупљено је у току тога времена 14 милијуна круна. Необична велика свота, коју је чешки народ покљонио — себи. Наши красни „родољуби“ најнапреднијег начела треба да оду међу Чехе, да им декламују своје „паметне“ декламације, како учитељи хоће на народ да навале терете и како учитељи отимају право народу и како народ не треба да даје на школу и просвету.

Плате учитељске у Минхену подељене су сад у три класе: Прва класа: Учители општинских школа имају 2800 мар. (а било је 2400 м.), и трогодишње доплатке по 300 м. Завршетком службе је плата 5520 мар. Друга класа: Учители на обртничкој школи имају 2400 м. (било је 2100 м.) и трогодишње доплатке по 210 м. Завршетком службе је плата: 4920 м. Трећа класа је: Учителице на примарној школи имају 2100 м. (било је 1800 м.) и трогодишње доплатке по 210 м. Завршетком службе 4050 м.

Пријатељ учитељства. „Učít. Tovariš“ лист словеначких учитеља пише: „Учитељ Т. куповао је дрва за огрев у једног сељака и понудио му, да новац за дрва у два рока плати, јер су крањски учители тако наплаћени, да ни најбоље ситуирани учитељ не може наједанпут исплатити таку већу своту. Тај сељак одговорио је учитељу ово: „Пристајем од срца на Ваш захтев, јер сам и до сад био, а и од сад остајем што више могу пријатељ учитељства. Рекао сам а и остајем при томе, да ми је могуће, ишао би редом до највишег чиновника, па би од плате сваког појединог одузео, и наградио би учитељство. Лако је судити судити пунолетном човеку, лако је свештенику поучавати наству, кад је напред имао с

њом посла учитељ. А шта издржи и претрпи спрема учитељ? И каква је његова плата? Види се — вели „Učít. Tovariš“ — како лажу они који тврде, да учитељство нема пријатеља у народу“.

Школска обвеза траје у Норвешкој од 7—15 година, у Енглеској од 6—14, у Аустрији и Швајцарској, од 6—14 год., у Француској од 6—13, у Шпањолској, од 6—13, у Португалској 6—10, Сев. Америци, од 6—14, у Немачкој од 6—14.

Умор при учењу. Психиатар Крепелин на основу својих експерименталних студија изрекао је ово: „Наша омладина морала би душевно пропасти, када би била приморана, да сваког часа 40 минута пази на науку потпуно запетом пажњом“.

Учитељ и породица. Један француски лист пише: „Ако учитељ хоће да добро стоји у општини, мора прво гледати своју школу, па по томе колико му је могуће упознати родитеље својих ђака. Не дођу ли родитељи њему, мора он ићи њима. Томе ће наћи лако згоду. Или ће походити својег болесног ђака, или другог којег члана породице, или ће у путу срести кога и застати с њиме да прозбори коју. Неће правити разлику међу оцем који стоји на прагу својег спремног кућерка, ни варошкињом матером у салону своје господске куће“.

Најмање школе. У Пруској има доста школа са невероватно малим бројем ђака. Тако је 1906. школа у Цвелфлуфену имала само 5 ђака, школа у Дамкерорту 5, а до краја године 4 ђака. Ове године има та школа 8 ђака, у првом ступњу 3, у средњем 2, а у највишем 2 ђака. Пре неку годину радио је у овој школи учит. приправник, касније је постављен учитељ. Кад је опао број ђака премештен је учитељ у друго место, а у ову школу долазио је трипут недељно учитељ из места Ервентина. Но како је зими било незгодно ићи преко једног језера, преузео је школу учитељ из Ласе, који је могао лакше доћи до ње. Да би деца имала наставу целе недеље, долази ове године тамо и други учитељ трипут недељно. Дневно добија учитељ 4-5 марке, дакле недељно преко 32 К, још уз то дужна је општина дати 6 м. за подвоз, у свему 33 м. Свако дете стаје недељно 4-12 м. Нарочиту зграду нема та школа, него је ове године смештена у једној рибарској кући.

Вид и слух у школи. Један надзорник школе у Француској подсећа учитеље на важност слуха и вида дечјег. Толико је знатан број деце са недостатцима слуха и вида, да не би човек веровао. У овоме је често и узрок што су деца у науци заостала или су немирна при учењу. Многи смеће сума да дете седи у последњој скамији и не чује ни у пола учитељев говор.

Убиство у школи. Ових дана десио се јединствен случај у школи: убио је друг друга на школском прагу у Нађбањи. Неки Шулиц ученик IV. раз. ушао је у шк. дворану под капом на то га „пазарош“ опомене прутом. Шулиц тргне бритву и сјурн је у груди „пазарошу“. Чудновато да још сада у XX. веку постоје „пазароши“. Та дете од 6—12 год. има врло слабо развијену моћ расуђивања: па ма он био и добар ученик. Пред њим је и онај рђав који под скамију гледа, или коме се и нехотице отме усклик са усана, или који случајно пружи ногу из скамије, а онај му је добар, који му даје шећера, дугмета, или му одгризе мало своје јабуке и др. Где се још и сада на „пазароша“ ослања у таком „винограду Господњем“ ето шта се може догодити.

Л. В.

Позив на претплату.

Браћо учитељи!

„Школски Гласник“ завршује трећу годину својег рада. Он је поникао у најгоре доба, кад су наши непријатељи хтели пошто по то да нас разбију, да створе раздор међу нама, да од нас учитеља створе своје креатуре. У то незгодно доба било је будних наших другова, који су рекли да ми учитељи не можемо и не смемо бити без оваког листа. Они су имали право! „Школски Гласник“ је поникао на извору тих свесних жеља и држимо да је у раду своме за три године достојно заступао све оно што је школи и учитељству узорно, племенито, корисно и напредно. Српска митрополијска учитељска скупштина, недавно одржана у Новом Саду, дала је одговор на ову нашу тврдњу, јер је „Школски Гласник“ једнодушно прихватила за свој орган. Ово одликовање „Школског Гласника“ значи, да су га браћа учитељи и сестре учитељи-

це пажљиво пратили и да су солидарни са становиштем на којем стоји „Школ. Гласник“.

Ми не сумњамо да ће га они и од сад е пажњом пратити и радовима својим сећати га се, али то треба да буде још интензивније него до сад, а уз то да и материјалну страну листа оснаже, како би могао бити што опсежнији па према томе и још богатији добрим градивом.

Ми смо напустили начин некадашњег честог позивања и потетицања на претплату, јер држимо да је садашње учитељство потпуно свесно и уверено о потреби оваког свога листа. С тога нам је морална дужност да лист одржимо у животу из своје побуде, а не досадним опоменама на претплату. По оваком раду нашем цени нас остало образовано учитељство сродних и страних народа и свима нам је угодно, кад је тај суд о нама повољан. Но да он такав увек остане, то стоји до нас и до нашег узимања. С тога уз истрајан рад на листу, треба развити и живу акцију на његовом материјалном ојачању. Сваки нека почне ту акцију прво од себе, а затим у својој пријатељској околини.

Уредништво и администрација
„Школског Гласника“.

НОВЕ КЊИГЕ.

Школа и карактер. Dr. Fr. W. Foerster, превео Ст. П. Биљетина, учитељ Нови Сад, 09. Издање и штампа учитељског д. д. „Натошевић“. Цена 1 К 60 фил.

Учитељ као културни радник, од Сретена Динића, учитеља, Београд, 10. Цена 0'30 дин.

Десет година рада. В. Шиљеговачке земљорадничке задруге, 1901.—1910., средно Сретен Динић, Београд 10.
Спсменица о Стогодишњици срп. прав. вел. гимназије у Новом Саду, 10.

Поуне ђачким родитељима, два говора са родитељских састанака, од Дим. Ј. Стојановића, шк. управитеља, изд. школе обреновачке књ. I. Цена 0'20 дин. Београд, 08.

Алкохол и омладина, говор са родитељског састанка, од Дим. Ј. Стојановића, изд. шк. обреновачке књ. II. Цена 0'20 дин. Београд 08.

Поуке о ђачкој штедњи, намењено ђачким родитељима, од Дим. Ј. Стојановића, изд. шк. обреновачке, цена 0'20 дин. Београд 09.

Извештај о раду Школ. Савета у год. 1907. 1908. 1909. и 1910.

Извештај о раду саборског одбора у год. 1907. 1908. 1909. и 1910.

Извештај главног одбора друштва за чување народног здравља у 1909. год. Год. осма. Београд 10.

